

ZIEKE ZINNEN ZULLEN ZEGEVIEREN

HOE NEDERHOP HET NEDERLANDS VOORTDUREND VERNIEUWT

“Wat ik schrijf is goud, draag het mee als je sieraden, met zijn drieën op een track is eigenlijk een kettingbotsing.” De teksten van de Nederlandse rapper Winne zijn goud, dat dragen veel rappers ook en op *Great Minds*, de plaat waaruit bovenstaand citaat komt, werkt Winne samen met twee collega’s: Sticks en Jiggy Djé. “Rapjuweliers” noemen ze zichzelf ook. Als zij rappen, is er zoveel goud dat het eigenlijk een kettingbotsing is, maar niet eentje met smeulende autowrakken of juweelgeklingel: de teksten zijn de sieraden. Sticks rapt in het nummer ‘Dak van de Wereld’ ook over zijn tekstdiamanten, al zijn de vrouwtjes meer geïnteresseerd in echte: “Diamanten zijn de dames’ BFF, Ik ben geïnteresseerd in haar boezemmaten.” Diamanten en vrouwen zijn *best friends forever*, al begrijpt Sticks die boezemvriendschappen niet zo, hij is druk met *andere* boezems.

Uit recent onderzoek van de Amerikaanse datawetenschapper Matt Daniels blijkt dat veel rappers een grotere woordenschat hebben dan Shakespeare: hiphoptaal is vernieuwend en creatief, en heeft vaak een diepere boodschap. “Een zin heeft geen zin zonder bezinking”, aldus de jonge rappers van Brandwerk.

In Nederland en Vlaanderen wordt er al tientallen jaren gerapt in de moedertaal: nederhop. Hiphop ontstond in Amerika: dj Kool Herc geeft op 11 augustus 1973 een huisfeestje op 1520 Sedgwick Avenue, South Bronx, New York. Herc bewerkt twee draaitafels en praat intussen ritmisch op de muziek: het allerprilste rappen. De termen hiphop en rap worden vaak als synoniemen gebruikt, maar hiphop is ook de naam van een bredere culturele stroming. Behalve het rappen, of *mc’ing*, valt onder hiphop ook *breakin’* (de oorspronkelijke hiphopdans) en andere, moderne hiphopdansen, graffiti

VIVIEN WASZINK

werd in 1977 geboren in Leiden. Werkt als lexicograaf voor het Algemeen Nederlands Woordenboek (ANW) op het Instituut voor Nederlandse Lexicologie (INL). Schrijft artikelen over taal en Nederlandstalige hiphop, onder meer in *Onze Taal*. Heeft een vaste column op de website *Hiphop in je smoel*. Publiceerde het boek *Woord! De taal van de nederhop* (Nieuwezijds, 2013).
Adres: Vivien.Waszink@inl.nl

en *dj'ing*. In mc'ing zit *mc*, dat verkort is uit *master of ceremony*. Een ceremoniemeester dus, maar dan niet iemand die op een bruiloft ABC'tjes aan elkaar praat, wel iemand die een show weggeeft met alleen een microfoon. Vandaar dat mc ook "rapper" betekent.

VERBALE SPIERBALLEN

Hiphop is een muzieksoort waarin het vooral draait om de teksten. Toch hebben rappers meestal geen zoetgevooides stemmen. Ook zijn er geen ingenieuze gitaar-solo's of spetterende drums om zich achter te verbergen: "Alles wat ik heb, zijn m'n ballen en m'n woord", aldus veel rappers. Volgens Brainpower moet de rapper "zo ongeveer in zijn eentje het feest gaande houden. Dan ga je niet zeggen 'Ik ben een kamerplantje en kots me maar uit.' Nee, je bouwt een toer." Als het vooral om je woorden draait, kun je maar beter een grote mond hebben.

Nederland en België zijn geen Amerika en niet elke rapper komt uit een getto, maar ook bij ons is het belangrijk om *street credibility*, straatgeloofwaardigheid, te hebben en verbale spierballen te tonen op een beat. In de Lage Landen is er geen diepe rivaliteit tussen steden of kusten, zoals in Amerika. Vlaamse rappers werken gewoon samen met Nederlandse.

De term nederhop is verzonnen door Def P, de frontman van de Amsterdamse groep Osdorp Posse. Hij experimenteerde aan het eind van de jaren tachtig al met rappen in het Nederlands. Een enkeling had zich daarvoor al aan wat verzen in de moers-taal gewaagd. Zo rept de Rotterdamse breakdancer Blonnie B. al van rhymes "ingewikkeld als een mummie" en had Urbanus halverwege de jaren tachtig een liedje dat

'The Scratchin' Zwaantjes' heette, maar dat laatste was vooral als grapje bedoeld.

Nu, een aantal decennia later, is nederhop een geaccepteerd muziekgenre. Vlaamse rap wordt vaak gezien als "het kleine, zieke, gehandicapte en vooral stotterende broertje van onze noorderburen", aldus de website Vlaamserap.be, maar de scene groeit. 't Hof van Commerce rapt in het West-Vlaams en debuteerde in 1998 met het album *En in Izzegem...* Songtitels als 'Kletser ip de biln' en 'Ik wil u geld' bevestigen dat *ass & cash* ook belangrijk zijn in Belgisch hiphopland. De clip bij het nummer 'Raprezent' van de West-Vlaamse Grafgravers bevat alle ingrediënten van een hiphop-video: boos kijken met petjes op, rondhangen op verlaten industrieterreinen vol graffiti en een groepje lekkere wijven. En verder heb je bijvoorbeeld Tourist Lemc, Dyna Dee, Prozak ("Hoofd hoog, bass laag"), Baz, Genkster Squad, Hakim, Nachtkruper, Halve Neuro en Slongs Dievanongs, een van de weinige *femcees*, of *female mc's*, in de scene.

De Vlamingen Safi en Spreej zeggen dat rappen in het Nederlands een makkelijke keuze was, want muziek is therapie: "Als je naar de psycholoog gaat, ga je ook niet in het Engels uitleggen wat je mankeert." In 'Breng het terug' wordt mooi met uitdrukkingen gespeeld:

Pieken en dalen
ge zie mij nie falen
't is een verslaving als drugs
nu zeggen ze dat ik mijn gram haal
zonder me mijn ziel te betalen

Een fijne verslaving, rappen, omdat je geen echte grammetjes hoeft te scoren. Lyricant uit Antwerpen ("oldschool als Tetris") waarschuwt voor "verbale mishandeling". Het is weer eens wat anders dan de "lyrische chemicaliën" van U-Niq, de "giftige rhymes" van De Jeugd van Tegenwoordig ("pas op voor oorinfecties!") en de "fatale verbale structuren" van Rollarocka.

HANGEN MET JE SPITDIRECTEURS

In de nederhop wordt veel geleend uit het Engels, maar ook vaak creatief vertaald. *The Urban Dictionary*, een Amerikaans onlinewoordenboek met veel hiphoptermen, definieert *flow* als: "A rapper's ability to rhyme to phat beats in a skillful manner." Rapvermogen eigenlijk, maar dat bekt niet zo lekker en *flow* werd onvertaald overgenomen in het Nederlands; soms wordt het werkwoord vloeien ("de goeie in 't vloeien") gebruikt, een letterlijke vertaling van *to flow*.

Andere woorden uit de hiphopleenwoordschat zijn bijvoorbeeld *hood*, uit *neighbourhood* (buurt), *beef* (ruzie) en *game* (hiphopsceen). De hiphopsceen heeft altijd al een

De hiphoppers van Great Minds (Sticks, Jiggy Djé, Winne en Dr. Moon) noemen zichzelf “rapjuweliers” en rappen over hun “tekstdiamanten”.

battle-element in zich gehad en wordt ook vaak voorgesteld als een wedstrijd, al zijn rappers vaak zo overtuigd van hun eigen kunnen dat ze niet eens hoeven te strijden om een overwinning. Winne, die een van zijn albums zeer treffend *Winne zonder strijd* noemde, legt uit dat hij geen dobbelsteen nodig heeft, want toch “gooit hij hoge ogen”. Hij zegt verder nog over zijn positie: “Ik kwam in de game en ik heb nooit gekropen, Winne aan slag staat gelijk aan vier wijd, ik kon gelijk lopen.” Winne is nooit een baby geweest; hij heeft zelfs nooit gekropen. Hij liep gelijk weg, net als in het honkbalspel, waar je, als de pitcher vier wijd gooit, niet eens meer hoeft te slaan, maar een vrije loop hebt. Een titel als ‘Kwik lik Pele’ van ’t Hof van Commerce laat zien dat sportmetaforen het ook goed doen in de Vlaamse *game*.

Leenwerkwoorden zijn er ook. Als je iemand *dist*, beledig je hem: uit het Engels geleend en verkort uit *disrespect*, dat vaak verkort wordt tot *diss*. Dissen is opgenomen in Nederlandse woordenboeken en wordt op dezelfde manier vervoegd als missen: jij dist, al dissende, wij hebben gedist. *Representen* betekent “representeren; vertegenwoordigen”, meestal de buurt waaruit je komt. Ook *hangen* is een hiphopwerkwoord bij uitstek, en het is meer dan doelloos ronddolen. Fresku rapt dat iedereen met hem “voor credibility” wil hangen sinds hij bekend is; The Opposites klagen over “chicks die willen hangen voor de fame”. Hangen betekent hier ook “omgaan met; vrienden zijn

met”. Keizer wijst slijmerds terecht in het nummer ‘Keizer, Koning, Admiraal’: “Ook al bracht je een kapstok en een jas, kon je niet hangen!”. Een leuk woordspelletje met een andere betekenis van hangen.

Ook spugen heeft een hiphopbetekenis. Het is een vertaling van het Engelse *to spit*: je woorden uitspugen of rappen. Spugen en spitten worden naast elkaar gebruikt, ook in allerlei nieuwgevormde samenstellingen. De driekoppige rapgroep Opgezwolle heeft het in ‘Spuugdingen op de mic’ over een “spitbrevet” en een “spuugdiploma”, en die kregen de Zwollenaren voor hun spitexamens. Maar Sticks is de *spitdirecteur* en in zijn *spitfirma* vind je geen *spuugmuggen*, geen kleine, hinderlijke wezentjes. Ook hiphoptrio Zwart Licht “spit ’em als lama’s”, waarbij rapper Leeroy in de vergelijking juist een andere, letterlijke betekenis van spugen gebruikt. De *spits*, of de raps, worden vaak ook als vloeibaar voorgesteld. Akwasi heeft het over zijn regen, en die “bedondert doofstomme oortrommels op donderdag”.

HOU HET ECHT. WOORD!

Rappers schelden ook vaak: door Def P kwam *moederneuker* in Van Dale, een vertaling van het Engelse *motherfucker*. Def P heeft het ook over de *moederneukende* politie. Extince, een andere rapper uit de oertijd van de nederhop, vertaalt eveneens veel. Hij ziet dat veel rappers het onderling uitvechten in “vrije stijl”, naar *freestyle*, de hiphopvariant van improviseren. Maar hij spoort de luisteraar ook aan: “Broeder, hou het echt.” Hou het echt is een vertaling van het Engelse *keep(ing) it real*, een zeer belangrijke hiphoples. Het betekent dat je altijd moet onthouden waar je vandaan komt en nooit je ziel mag verkopen. Je moet *true to the game* blijven en geen *sell-out* worden; in de nederhop ook “uitverkopen” genoemd. “Woord!”, kun je dan roepen ter bevestiging. Dat komt van het Engelse *word*, *word up* of *word is bond*, dat “zo is het” of “afgesproken” betekent. Soms worden Engels en Nederlands gecombineerd, bijvoorbeeld in *money praten* (het over goed geld hebben) en *down met iemand* zijn (iemand goed vinden of steunen).

De jongens van de Jeugd van Tegenwoordig zijn uitzinnig populair in Nederland én België, en worden vaak als de grootste taalvernieuwers van de nederhop gezien. In de debuutsingle ‘Watskeburt?!’ is rapper Faberyayo “‘bout it ’bout it als een gek met al dat goud in m’n mikkie, twee gezichten een formule als Lauda en Niki”. Als je *about it* bent, dan ben je stoer en weet je wat er speelt; een mond vol goud helpt daarbij, ook al geeft dat Faberyayo meteen een ander gezicht. Niki Lauda was een formule 1-piloot. Bij een ongeluk liep hij ernstige brandwonden op en raakte de helft van zijn gezicht ernstig gehavend, een beetje alsof hij twee gezichten had.

LAUWE LINES

Rappers gebruiken vaak breed uitgewerkte vergelijkingen en spelen daarin met figuurlijke en letterlijke woordbetekenissen. Zo worden veel rapmetaforen tegelijkertijd ook woordspelingen. Winne noemt zichzelf “fris als februari”. In februari is het vaak frisjes, maar Winne heeft het niet letterlijk koud, en hij bedoelt ook niet figuurlijk dat hij een kille persoonlijkheid heeft, maar dat hij *cool* (geweldig) is. Ome Omar intussen, die is “cooler dan een pinguïn in een vriestas”; JR de Regelneger blijft “in je kop als voorhoofdsholteontsteking” en is overal “als je werkkleding”, waarin de rapper ook met het woordje overall speelt. Het Vlaamse collectief Buitenbeen Brigade zet jullie vast “alsof ge al jaren achter tralies zit”.

Als je *moeilijk* bent, is dat in de hiphop vaak positief, dan ben je stoer. DuvelDuvel rapt in ‘Iemand moet het doen’: “Ik ben moeilijk, als Nederlands schijnt te zijn voor rappers.” Het woord lauw betekent behalve “halfwarm” ook “stoer”: “Mijn schatje is heet, Dio die is cool. Samen zijn we lauw, als je snapt wat ik bedoel.”

“Ik drink erop, maar blijf gewoon nuchter als autochtone Nederlanders”, rapt Winne. Als je nuchter blijft, laat je je emoties niet zien, net als een prototypische Nederlander, maar het betekent ook dat je niet dronken bent. Vaak zitten rapteksten nog wat ingewikkelder in elkaar: “Wie komt met lines die zelf Amy niet kan handelen, dus homie whine niet”, is een tekstregel van de groep Zwart Licht. Hun *lines* (teksten; vaak ook vernederlandst tot *lijns*) zijn zo goed dat zelfs Amy Winehouse ze niet aankan. Toch denk je bij deze combinatie met Amy Winehouse, een notoire drank- en drugsgebruiker, ook aan andere lijntjes. *To whine* betekent dan weer zeuren of dreinen, een verwijzing naar de achternaam van Amy, en dat moet je niet doen, *homie* (van *homeboy*, dat “vriend” betekent). Homie lijkt ook op home, dat weer te verbinden is met *house*, en zo is Amy’s hele achternaam in dit woordspel betrokken.

GRUWELIJKE SWAG

Nederhoppers vormen ook neologismen, nieuwe woorden. Ze combineren bijvoorbeeld woorden of stukjes woorden die we al kennen: “heupwiegelijk”, dat kunnen beats bijvoorbeeld zijn, en als je goed bent met de microfoon heb je *microfoonmobiliteit*. Ook gebruiken ze bestaande woorden in een nieuwe betekenis. Veel woorden die helemaal niet zo’n positieve betekenis hebben – bijvoorbeeld gruwelijk, wreed en ziek – betekenen in de hiphop juist “geweldig”. Dat levert soms misverstanden op. In het televisieprogramma *Ali B op volle toeren* (de Vlaamse variant was *In de mix* met rapper Brahim) zong zangeres Bonnie St. Claire een versie van Darryls hitsingle ‘Eeyeeyo’. Darryl complimenteerde haar na afloop met “Gruwelijkl”. Bonnie vroeg verschrikt: “Was het zó erg?”

Winne vergelijkt zichzelf en zijn maatjes met anderen: “Wij zijn ziek, zij zijn hypochonder”, want zijn “zieke zinnen zullen zegevieren”. Ook *ziek* betekent “geweldig”,

't Hof Van Commerce (Levrancier, Dommestik en dj 4T4) rapt “kwik lik Pele”.

een hypochonder denkt dat hij ziek is, maar is het niet echt. In Amerikaanse hiphop hoor je ook *ill* en *sick*, maar niet als je in bed moet blijven, wel als iets dik in orde is. Sommige nieuwe hiphopleenwoorden dringen zelfs de algemene woordenschat binnen. Het woord *blingbling* is allang niet meer alleen van toepassing op de vuistdikke kettingen van de Amerikaanse rapper Snoop Dogg; in Brasschaat en Kapellen zit de winkel So Bling Bling: geen juwelierszaak voor rappers, maar een damesmodezaak. In 2004 kreeg het werkwoord *to pimp* (pooier zijn) er een nieuwe betekenis bij, dankzij het MTV-televisieprogramma *Pimp My Ride*. Mensen konden vrienden met oude rammebakken opgeven om van hun auto's echte *pimp mobiles* of *pimp rides* te maken: pooierauto's. Als je een beetje geluk had, kwam rapper Xzibit ineens je voortuin inlopen. Nadat hij je langdurig omhelsd had, kreeg je auto een ingebouwde bioscoop, een cocktailbar en een fontein met gouden dolfijnen. Het vernederlandsste *pimpen* is onder andere opgenomen in het *Algemeen Nederlands Woordenboek*, dat het moderne Nederlands van Nederland en Vlaanderen beschrijft. Pimpen betekent “iets repareren of opknappen op een dusdanige manier dat iets er na afloop zeer kitscherig, opgesierd of uitbundig uitziet”, zonder enige bijgedachte aan pooierpraktijken. Intussen kun je bijvoorbeeld ook je vensterbank pimpen, met sanseveria's bijvoorbeeld. Ook *swag* is een hiphopeigenschap bij uitstek. Als je swag hebt, ben je stoer. Swag is een verkorting van *swagger* en komt uit het Engels. Dat werkwoord betekende eerst “uitpuilen”, meestal

van spullen, bijvoorbeeld een uitpuilende tas. Vervolgens kon je het ook gebruiken als je het over personen had; die konden, meer figuurlijk, ook uitpuilen als ze stoer deden, zichzelf opbliezen. Swag kreeg vervolgens de betekenis “stoere, uitdagende houding” en later ook “stoer” als bijvoeglijk naamwoord. Nu is het een algemeen jongerenwoord.

GANGSTERLIJKE AANHEID

Ook voorzetsels worden in de nederhop soms anders gebruikt. In de hiphop kan iemand *aan* zijn. Aan is dan ineens een bijvoeglijk naamwoord en een eigenschap. Als je aan bent, ben je stoer. De Jeugd van Tegenwoordig noemt zich in ‘Flap Flap’ “aan-aan als Kofi”; dubbel aan dus, zoals Kofi Annan. Daarvoor kent de groep zichzelf ook een prijs toe, de “aanheidstrophy”. Fans noemen de jongens soms “de heilige drie-aanheid”.

Ook het zelfstandig naamwoord *straat* is in hiphopcontexten vaak een bijvoeglijk naamwoord of een bijwoord, bijvoorbeeld in de uitdrukkingen *hou het straat* of *straat blijven*. *Straat zijn* is weten en respecteren waar je vandaan komt, je staande kunnen houden in de grote stad en de “regels” van het straatleven kennen. En op straat gaat het natuurlijk om geld verdienen, en daarbij draait het niet om muntgeld. Zo moet Hef elke dag opnieuw rennen voor zijn brieven. *Brieven* zijn papiergeld, net als papier: geheel nieuwe betekenissen bij bestaande woorden. De Amerikanen hebben het ook over *paper* en over *dead presidents*, omdat er dode presidenten op de dollarbiljetten prijken.

Ome Omar vormde de nieuwe afleiding *gangsterlijk*. Hier wordt een zelfstandig naamwoord gecombineerd met *-lijk*, waardoor het een bijvoeglijk naamwoord wordt, zoals dat bijvoorbeeld ook gebeurde in *maagdelijk* en *meesterlijk*. Hoewel er een heleboel woorden zijn die eindigen op *-lijk*, komen er in principe geen nieuwe meer bij, omdat dit type woordvorming, zoals dat in de taalkunde heet, “improductief” is. Een Engels woord gecombineerd met het oer-Hollandse *-lijk* maakt een woord extra speciaal. Rappers passen dus soms taalregels toe die helemaal niet (meer) gelden.

Sticks klaagt over iemand die vastzit in de “jointje-vastgeplakt-in-je-hand-klagend-dat-het-systeem-niet-werkt-fase”. Een creatief gevormd nieuw woord, dat in ieder geval langer is dan het langste woord in woordenboek Van Dale: *meervoudigepersoonlijkheidsstoornissen*. Dat Sticks een ware taaltovenaar is, bewees hij ook op de website Paarsekrokodillentranen.nl, waar opgeroepen wordt oude spreekwoorden te moderniseren. Sticks won daar ooit met: “een burn-out parkeer je niet even op je iCloud”, een moderne versie van “een zondagse steek houdt geen week”.

Nederhoppers vernieuwen de taal: ze lenen, vertalen en maken woorden, jongleren met woordbetekenissen en *battelen* met letterlijk en figuurlijk taalgebruik. Rappers hebben een tien voor taal. En anders dan in het gelijknamige tv-programma zouden de Nederlanders hier misschien wél eens kunnen winnen van de Vlamingen.